

ЧУДОМИР ХАЙДУТИ В КАЗАНЛЪШКО

chitanka.info

Първите борци за народна свобода — хайдутите — се явяват още в началото на робството. Дръзки и непокорни българи още тогава хващат Балкана и почват да отмъщават на жестоките поробители.

За нашия край знаем, че към средата на XVII в. из Шипчанския балкан са бродили чети, съставени от габровци. В източния край на околията се носи легендата за Хрищян войвода, на когото е кръстено с. Хрищени — Старозагорско. Представен е като юнак, закрилник на българите, за улавянето на когото трябвало да пращат войска чак от Одрин. Като пристигнала войската, Хрищян войвода с вярната си дружина се залостил на Медвенската могила, а двете си сестри Милка и Станка пратил насреща на скалата при с. Колена, оттам да гледат, докато се вее знамето на дружината, жив и здрав е той и здраво се държат юнаците, падне ли знамето, да бягат и се спасяват. Три дни се водила борбата, най-после не удържала Хрищяновата дружина, свлякло се знамето. Милка сплела косите си в Станкините и прегърнати се хвърлили от скалата, име и чест да запазят. Оттогава тази скала се казва Милкина стена. Предполага се, че Хрищян е бил един от последните наши боляри или син на болярин, чиито владения са били около този край, загинал, бранейки близката там крепост.

Друг герой-хайдутин не от областта на легендите, забравен, не знам защо, от историята, е Генчо Къргов от с. Хаинето, или сегашното Гурково. Като си дошъл една вечер от гората, заварил трима турци, оскотели от пиене, насядали около огнището, а младата му невеста, смъртнобледа, им пече пиле на шиш. Кипнал буйният планинец, развъртял брадвата, надробил ги на късове и потънал в гората. Оттогава от Сливен до Калофер и от Стара Загора до Габрово малката му чета сеела мъст и отплата на тираните. На нея се приписва убийството на кърджалийския главатар Кара Феиз. Когато през 1829 година Дибич^[1] минава Балкана, Генчо Къргов с четата си се присъединява към руската войска и ранен в крака, я придружава до Одрин. След оттеглянето на русите Генчо с много свои съселяни (35 коли минали Балкана през Твърдица) се преселват в Бесарабия, в с. Дермендере, където умира през 1883 г. Сега читалището в с. Гурково носи неговото име. В казанлъшкия музей се пази песен за Генчо войвода, който с дружината си се готви да нападне с. Мехрем бей — Сливенско.

От с. Гурково е и известният дядо Никола, на когото през време на Старозагорското въстание Стамболов е много разчитал.

В спомените си за стари български войводи Панайот Хитов споменава за Бойчо войвода от с. Цапараните^[2] — Търновско, — който отвлякъл за откуп казанлъшкия чорбаджия Манеоолу и с месеци го държал в плен, за да избави сиромасите от неговите зверства, „защото този Манеоолу беше продал на много сиромаси воловете и от него беше проплакала цялата околия“ — завършва разказа си старият войвода Хитов. Тази случка също е възпята от народа и песента запазена.

Към 1868–1870 год. в западната част на околията върлува Добри войвода. Повечето от другарите му са били калоферци. В началото той е бил в четата на Ангел войвода, после байрактар на Лефтер войвода около азиатските крайбрежия и най-после се прехвърлил по нашите краища. Хайдутството му не ще да е било много чисто, затова Левски не е правил опит да се свърже с него и го използва за чисто революционни цели. На още младия Ботев обаче той е един от първите вдъхновители. През 1870 год. Добри войвода устройва засада на богатия казанлъшки търговец Иванчо Клатната, който е отивал от с. Турия за с. Розовец — Пловдивско — да плаща на селяните розовото цвете, обаче бързият и сръчен Клатна го изпреварил и убил на място.

Неуяснена още напълно е хайдушката дейност както на Кърджил войвода (Киро Кърджиев) от с. Розово, така и на Кольо Пантата и Джалъза от с. Турия. Те изчезвали за известно време от селата си и едни казвали, че били във Влашко по печалба, други, че ходили по търговия из околните краища, а те кръстосвали гори и кърища чак към Одринско.

Характерен за епохата е и следният случай: Георги Енеоолу от с. Долно Сахране, който бил колар в Цариград, научил, че в селото му безчинствува богатият турчин Асан-аа. Захвърлил тесли и свредели и заедно с един другар от Морозово пристигат в селото си, причукват турчина и пак се връщат в Цариград да си гледат работата.

Вероятно има още много такива прояви на бунтарство и мъст из околията, трябва да има още много подобни подвизи, еднолични и групови, речем ли обаче да търсим гнездото, центъра на революционния пламък в околията, трябва да се спрем на историческото и героично село Шипка.

Още през 1842 година Станьо Безлов убива големия габровски чорбаджия-изедник Денчо Видинлият и с малка чета почва да кръстосва Балкана.

След него се явява безстрашният и неуловим Пеньо Чернеоолу, при когото е чиракувал Филип Тотю. Пеньо бил ратай у някой богат турчин от с. Крън, на когото работил няколко години. Турчинът освен че не му платил, а го набил отгоре. След време Пеньо го среща в гората, насича го с брадвата, натоварва го на колата и натирва воловете към дома му, а той образува малка чета от Кольо Аджара, Дянко Стамата, Матьо Руканя, Неделчо Бързела, все шипчанци, Кольо Дъзна от Енина, Неделчо от Милево, Иван Асана от Габровско и Петко Ракаджията и Иван Донкоолу от с. Розово. Смел, бърз и съобразителен, подвизите на Пеня са безбройни. Закрилял бедните. Така например на Благовещение всяка година той задължавал кръчмаря дядо Стайко от Шипка да раздаде на бедните в селото риба и после лично проверявал как е изпълнено нареждането му. Вземал добитък от богати турци и го раздавал на бедните българи, придружавал кервани със стоки до Цариград, пазел жетварки по полето. Пратена била специална войска част да го улови, но главатарят й Риза ефенди сам попада в неговите ръце. Най-после чрез хитрост, че нищо не ще му сторят, ако се прибере и заживее мирно в селото, турците го примамват, той слиза, почва да си строи къща и когато била готова и се навел да види тегли ли коминът, подкупеният майстор го убил. За подвизите на Пеня Чернеоолу народът също е съчинил няколко песни, които също са съхранени в казанлъшкия музей.

Според д-р Ст. Данев („Българска мисъл“, год. XVII, кн. 8, 1942 г.) в четата на Филип Тотю, организирана в Сърбия, за знаменосец е бил избран „един здравеняк от Казанлък“, на име Ковачев.

* * *

В тези кратки бележки за първите наши борци — хайдутите — не смятаме въпроса за изчерпан. Както казахме, има още неизяснено и непроучено. Тук-там все още са останали песни, легенди и приказки и целта е да се събуди интерес към тях, да бъдат открити и събрани, за да се попълнят някои празнини в историята на казанлъшкия край.

(Публикуван във в. „Септември“ (Стара Загора), X, бр. 557 от 15.XII.1954 г.)

---

[1] *Иван Иванович Дибич* — граф (1785–1831), руски пълководец, фелдмаршал, главнокомандуващ руската армия по време на Руско-турската война 1828–1829. ↑

[2] Авторът има пред вид „Моето пътуване по Стара планина и животопис на някои стари и нови войводи“; изд. на проф. Ст. Младенов, С., 1934. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.